

Anna Steineger

Anna Steineger (1852-1914) var Bergen kvinnesaksforenings første leder. Hun var lærerinne i den høyere skolen, venstrepolitiker og aktiv i en rekke forskjellige foreninger.

Anna Steineger.

Anna Norman ble født den 28. september 1852 og vokste opp i Ølve i Kvinnherad, sammen med sin far Rudolph Grip Norman, født i 1812 i Fusa, mor Charlotte Louise Folkedal, født i 1822 i Bergen, og bror Peter Johan, født i 1850. Faren var militær. Folketellingen fra 1865 viser at familien da bodde i Bergen. Faren var blitt korpsmajor, de hadde to tjenestepiker og dessuten to losjerende ungdommer i huset. Anna gikk på den private Ulrikke Pihls skole. Ulrikke Pihl hadde i noen år vært elev og siden lærer ved en høyere pikeskole i England. Erfaringer derfra tok hun med til skolen hjemme og innførte blant annet gymnastikk og moderne metode i språkundervisningen, der elevene fikk høre og snakke språket framfor å pugge grammatikk. Ulrikke Pihls skole framsto med det som en moderne skole, åpen for reformer.

Anna Steineger som ung. Foto: Privat

I 1870 var faren blitt oberstløytnant, og barna Peter Johan og Anna er begge oppført som studenter. Det står verken hvor eller hva de studerte. Men det er oppsiktsvekkende at Anna står som student. Hun var blitt 18 år og kan ha gått i øverste klasse på Ulrikke Pihl. Men hun var i eldste laget. Normalt var elevene 15-16 år gamle ved skoleslutt. Kanskje Anna var gått videre? I folketellingen for 1875 bodde hun fremdeles hjemme, som ugift datter som «forsørget i Hjemmet». Rudolph var blitt oberstløytnant og «Bataljonchef», det var to tjenestejenter i huset og to

losjerende. Familien bodde med andre ord romslig, med plass til fire utenom familien, og økonomien var god nok til to tjenestejenter samtidig.

Den 30. oktober 1876 giftet Anna seg 24 år gammel med Leonard Steineger (1851-1943), en nyutdannet jurist fra Bergen. Da hans far gikk konkurs i 1880, ville han satse på sin store interesse for zoologien. Han dro han til USA og ble en svært produktiv zoolog ved Smithsonian Institution, USAs nasjonalmuseum. Han fikk etter hvert flere utmerkelser. Blant annet ble han valgt til livsvarig medlem av Bergens Museum i 1893 og utnevnt til æresdoktor ved Universitetet i Oslo i 1930. Anna ønsket imidlertid ikke å følge sin mann til USA. I 1881 skilte de seg. Skilsmitter var høyst uvanlig i samtiden.

Det har vært like få opplysninger å finne om Annas eventuelle yrkesliv i de årene hun var gift som for årene før. Kanskje hadde hun noen småjobber på Ulrikke Pihl etter skoletiden der, og kanskje var det i denne perioden hun underviste ved «de to seminarier, som til forskjellige tider har været drevet i Bergen», som Therese Bertheau skriver. Hva slags seminarer det var, blir ikke utdypet.

Fra 1881, det året hun ble skilt, var Anna styrer ved Haugesunds kommunale pikeskole. Her hadde hun altså en overordnet stilling. I 1884 var hun tilbake i Bergen, ansatt fra 1. januar 1885 som lærer ved Ulrikke Phils skole. Skolen fikk i mai 1885 rett til å holde middelskoleeksamen for kvinner, på samme måte som ved de offentlige middelskolene. Anna ble ved Pihl i 30 år og underviste for det meste i middelskoleklassene, særlig i naturfag og geografi, men også i historie og morsmål. Alt året etter ansettelsen skrev hun en artikkel i skolens årsberetning: «Nogle bemerkninger om det kvindelige klædedragt». Hun skrev om snørelivets skadevirkninger, og anbefalte heller gymnastikk for å styrke kroppen. Hun viste også til andre lands gode erfaringer med skoleuniform, for å dempe muligheter for forfengelighet, misunnelse og bitterhet elevene mellom fordi noen hadde «finere» klesdrakt enn andre.

Anna Steineger framheves som en svært dyktig pedagog med et bredt interessefelt. I omtalen av Pihls skole skriver Therese Bertheau: «Blant lærerinderne ved denne skole bør nevnes Anna Steineger.» Hun trekker fram hennes «levende interesse» for sitt fag og at hun i sjelden grad forsto å vekke elevenes interesse. I skolehistorien for Pihls skole beskriver Halkild Nilsen Anna Steineger som et arbeidsjern med interesse for alt som rørte seg i tiden, energisk og livlig, med stor formidlingsevne og solide kunnskaper. I 1894 fikk hun offentlig stipend og studerte naturfagundervisning i Berlin og Paris og er i ettertid regnet som en av pionerene for moderne undervisning i naturfag i Bergen. Sigurd Høst skriver at det foregikk en «kulturkamp» i naturfagsundervisningen, mellom en estetisk-teologisk tilnærming og en mer naturvitenskapelig tilnærming. Den siste seiret, og kom bl.a. til uttrykk ved at den menneskelige kroppen også kunne studeres på pikeskolene. Han trekker fram Anna Steinegers undervisning, som «hevet naturfagene opp til virkelig naturiaktakelse og ga rike impulser til både medlærere og tallrike kull av elever.»

Ved siden av skolearbeidet engasjerte Anna Steineger seg i en rekke foreninger. Da Kvindernes Læseforening ble stiftet i Bergen i 1879, var hun med fra starten, og ble valgt inn i foreningens første styre. I årene hun var i Haugesund, 1881-1885, var hun borte fra foreningen, men da hun kom tilbake til Bergen, ble hun valgt inn igjen i styret for leseforeningen, og da Bergen Kvinnesaksforeningen ble dannet i Bergen samme år, ble hun med i styret der også, valgt som foreningens første formann. Også seinere stilte hun til valg, og ble i alle fall valgt som suppleant til styret i 1902, 1903 og 1905. Hun var medlem til hun døde i 1914. Therese Bertheau har gitt en karakteristikk av Anna Steinegers virke i Kvinnesaksforeningen: «hennes rike arbeidskraft og lyriske åre gjorde henne til et skattet medlem både i arbeid og fest». Det lyriske kom kanskje til uttrykk ved foreningens 25-års jubileum i 1910, da hun var blant talerne og «talte vakkert for fedrelandet».

Anna Steineger begynte sin karriere i politisk valgte organer i skolestyret. Da folkeskolen ble lovfestet i 1889, som en felles skole for alle barn mellom 7 og 14 år, ble det opprettet et skolestyre i hver kommune, der folkevalgte skulle sitte sammen med presten og en representant for lærerne. Dagbladet omtalte i 1889 sammensetningen i de nye skolestyrene, og berømmet Bergen for å ha innstilt kvinner. Anna Steineger var en av to innstilte. Det kom protester. Borgermester Bang og rådmann Eyde mente det ikke var dekning i loven for valg av kvinner. De ble motsagt av stortingsrepresentant Hagbard Berner og medlem av den kongelige skolekommisjonen Ole Vollan, den kommisjonen som hadde gjort forarbeidet til folkeskoleloven av 1889. De viste til lovens premisser og hevdet at valget var lovlig. Flere aviser gjenga denne saken. Nylænde refererte at fru Anna Steineger og fru Ella Brunchorst var valgt inn i Bergen skolestyre, og at de protesterende magistratsherrene ikke hadde høstet laurbær for sin motstand. Derimot kunne de melde at det var kommet telegram til Bergens ordfører John Lund fra en ansett svensk riksdagsmann, med teksten: «Bergen Lyckönskas, Norges första stad, som i skolrådet invalt qvinnor. Lefva jemlikhet inför lag».[i] Noen numre seinere sto en enkel notis i Nylænde: «I Kristiania skolestyre er ingen kvinde indvalgt». Anna ble valgt inn i Bergen skolestyre også i 1891.

Anna Steineger gjorde seg bemerket som foredragsholder og debattant om forskjellige emner, særlig om ulike sider av kvinnesak. I 1885 holdt hun foredrag om ny klesdrakt for kvinner, og anbefalte tyrkiske bukser fremfor skjørt. På Norsk Kvinnesaksforenings nettside nevnes hun i dag blant sentrale bidragsytere til foreningens tidsskrift Nylænde. Hun holdt også mer folkeopplysende foredrag, som på et møte i Kvinnesaksforeningen i 1904, der hun viste lysbilder og fortalte om sin Islandsreise.

I 1896 deltok hun på et «massemøte» i Håndverkerforeningens festsal, som for anledningen var fylt til trengsel. Temaet var «Kvinders Stemmeret», og fire sentrale medlemmer av Kvinnesaksforeningen holdt innledningsforedrag: Julie Mohr, Anna Steineger, Dorothea Merlees og Amalia Hansen. Debatten etterpå ble meget livlig, og Anna gjorde seg gjeldende. Hun provoserte med spørsmål om ikke kvinner allerede hadde stemmerett gjennom grunnlovens

bestemmelse om stemmerett for norske «borgere». Møtet vedtok, mot «en forsvinnende minoritet» at man skulle gi tilslutning til Qvams forslag om alminnelig kommunal stemmerett for kvinner. Dette viser til at venstremannen O.A. Qvam både i 1894, 1895 og i 1896 framsatte forslag i Stortinget om alminnelig kommunal stemmerett for begge kjønn. Liknende møter som det i Bergen ble holdt i flere byer og rundt om på bygdene. Men det skulle ta tid. Allmenn stemmerett ble ikke vedtatt før i 1898 for menn både til kommunevalg og stortingsvalg, mens kvinner fikk begrenset kommunal stemmerett i 1901, og allmenn stemmerett til Stortinget og i kommunene i 1913. Anna holdt også et stort innlegg om «Værneplikten og Kvinderne», der hun gikk i rette med dem som mente at kvinner ikke kunne forlange samme rettigheter som menn fordi de ikke kunne bli soldater og forsvare sitt fedreland. Hun argumenterte med at mødre fullt ut tjente sin verneplikt ved å skaffe soldater, og de unge kvinnene, dem ropte jo militærvesenet på nå i disse dager for å be dem ta seg av sanitetsvesenet og sykepleien i krig. Dette var ikke løst snakk. Det knaket i unionen med Sverige og krigsfaren var økende. forskning på vinnere

Da kvinner fikk kommunal stemmerett i 1901, stilte Anna Steineger på valgliste for Venstre. Hun var blant de første kvinnene som ble kommunestyrerepresentanter, valgt for perioden 1902-1904. I samme periode var hun suppleant til formannskapet. I 1904 stilte hun igjen ved kommunestyrevalget for Venstre, og ble valgt som suppleant. Som hun hadde vært det i skolestyret, ble hun også første kvinnelige medlem i fattigstyret. Fra 1902 og framover ble hun gjentatte ganger valgt inn i fattigstyret og vergerådet. I 1909 ble hun også trukket ut som lagrettemann ved lagmannsretten. Først i 1913 frasa hun seg gjenvalg i fattigstyret, mens hun holdt fast ved vergerådet til det siste.

Blant de foreningene Anna Steineger engasjerte seg i er også Bergens Ligbrændingsselskab. Kremasjon var blitt en viktig kampsak for fritenkerbevegelsen i Europa på 1800-tallet, og det ble dannet foreninger i flere land. Rask industrialisering og urbanisering, særlig i England, gjorde medisinske og hygieniske argumenter høyst aktuelle, også plassmangel spilte inn. Norsk Ligbrændingsforening ble stiftet i 1889 i Kristiania, mens Bergens Ligbrændingsforening ble stiftet i 1892, med arkitekt Schak Bull som formann. Blant initiativtakerne var Christian Michelsen, Schak Bull, overlege D. C. Danielssen og lege Gerhard Armauer Hansen. Ved siden av Schak Bull besto det første styret av konservator Brunchorst, lege Klaus Hanssen, konsul Albert Gran og fru Anna Steineger.

Krematoriet på Møllendal. I det gamle kapellet på Møllendal ble det i 1907 åpnet et krematorium i kjelleren. Det var det første krematorium i landet. Initiativet var kommet fra Likbrenningsforeningen i Bergen, som var stiftet i 1892 med arkitekt Schac Bull som formann. Anna Steineger ble medlem i det første styret. Foto: Knud Knudsen, Billedsamlingen ved Universitetsbiblioteket i Bergen

I Bergens Aftenblad kunne man den 26. april lese: «Bergens Ligbreændingsselskab konstitueredes igaaftes. Til Dirigent valgtes Dr. Brunchorst, der oplyste, at der til Dato var tegnet 200 Medlemmer, og fremlagde Forslag til Love, udarbeidet af Dr. Klaus Hanssen». Lovene ble vedtatt etter diskusjon og gjengitt i avisen. Formålsparagrafen lyder: «Foreningens Formaal er at arbeide for valgfri Ligbræending og for Opførelse af et Krematorium i Bergen» (§1). Det ble valgt et styre på 5 medlemmer: arkitekt Bull, konservator Brunchorst, lege Klaus Hanssen, konsul Albert Gran, og fru Anna Steineger. En avis understreket det siste, «– Ogsaa en Kvinde, Fru Anna Steineger er med i Bestyrelsen.» Det var oppsiktsvekkende.

Annas sosiale engasjement fant flere uttrykk. I 1901 averterte hun på vegne av Foreningen til trengende barselskoners understøttelse, at de kunne melde seg til fru Steineger. Likeledes flere annonser om det samme i 1902. Og i 1906 gikk hun inn i arbeidsutvalget for en «barnehjelpsdag», en innsamlingsaksjon for «Hjelp til vore trængende Børn», der hun underskrev oppropet sammen med ordfører, borgermester og flere fra Kvinnesaksforeningen, Josefine Grindstad, Nico Hambro, Klaus Hanssen og John Lund.

Fra barnehjælpsdagen i Bergen 7. juni 1906. Foto: Lauritz Johan Bekker Larsen, Billedsamlingen, UBB

Etter hvert ble det flere verv. Anna ble formann i Bergens høiere skolars lærerinneforening, og styremedlem i landsforeningen «Høiere skolars landslærerindeforening» som ble stiftet i 1900. Sammen med formannen i Trondheimsforeningen la hun ned et stort arbeid for en pensjonsordning for privatskolenes lærerinner. Hun ble Landslærerinneforeningens representant i Norske Kvinners Nasjonalråd. Hun ble også med i Den pædagogiske Forening, der hun ble gjenvalgt til styret i 1909. Og etterpå var det, ifølge avisen, en hyggelig og stemningsfull fest med taler, sang og musikk.

Anna flyttet ut, til «Skuld» i Ytre Sandviken. Der dyrket hun sin hagehobby. Det brakte henne bronsemedalje for asparges og mere ved Bergensutstillingens hagebruksavdeling i 1898, i 1901 ble det 1. premie for rabarbravin ved høstutstillingen. Hun var en av tre premiedommere ved flere anledninger, for fjærkreavl ved Fellesutstillingen i 1901, for saft, syltetøy, bærvinn og honning ved Hagebruksutstillingen på Nesttun i 1902 og ved Bergenhusamtenes fellesutstilling, og for vin, saft og konserver i 1905. I 1905 var hun med å stifte en fjærkreforening for Bergen og Søndre Bergenhus amt. Amtmannen ledet møtet og Anna ble valgt inn i styret.

Anna Steineger fikk i 1893 festet tomt i Sandviken, der hun fikk satt opp hus og anla en større hage, som en oase i et ellers sparsomt tilvokst område. Her dyrket hun sin asparges og rabarbra. Hun kalte stedet Skuld, etter den norrøne nornen som symboliserer framtiden. Skuld er i dag helårsbolig.

Anna Steineger døde den 24. mai 1914, 62 år gammel. Bergens Annonce-Tidende meldte at hun var avgått ved døden «efter nogen Tids Sygelighed», og at hun som en meget avholdt lærerinne ved Phils pikeskole ville bli minnet med vemod av sine tallrike elever

Anna hadde ikke avsluttet sitt yrkesliv da hun døde, og hadde til det siste løpende verv i flere foreninger. I boka Norske kvinder som kom ut i 1914, skriver Therese Bertheau i sin artikkel om kvinner i den høyre skolen at Anna Steineger «for tiden» står som formann i Bergens høyere skoles lærerinneforening, hun er med i «nuværende bestyrelse» for Høiere skolars landslærerforening og representant for Landslærerinneforeningen i Norske Kvinners Nasjonalråd og hun er «fremdeles» formann i Understøttelsesforeningen for høyere skolars lærerinner i Bergen. Artikkelen avsluttes med setningen: «Nu i 1914 kan fru Stejneger feire sit 30-aars jubilæum, da hun siden 1884 har været ansat ved den skole hvor hun fremdeles virker [U.Pihls skole]». Det er skrevet bare noen uker før Anna døde. Hun hadde frasagt seg gjenvalg til fattigstyret etter perioden 1911-1913, men hadde tatt gjenvalg til vergerådet og var fungerende medlem der da hun døde i 1914. I medlemsprotokollen for Bergens Kvindesagsforening framgår

det at hun hadde betalt sin kontingent for 1914. Adressen hun er oppført under er Nicolaysens skole, arvtakeren etter U. Phil. Det vil si at hun fremdeles sto i jobb.

Anna Steineger framstår som en sterk person som turte gå sine egne veier både privat og offentlig, i hverdag og fest. Hun tok på seg et mangfold av oppgaver, som lærerinne i den høyere skolen, i politikken og i et flertall organisasjoner. Hun brøytet nye veier og ble første kvinne i flere sammenhenger, ikke minst ble hun Bergen Kvinnesaksforenings første formann. Året etter hennes død, på foreningens 30-års dag, ble hun minnet sammen med Amalie Hansen, «som dem der hadde været med å stifte foreningen og trofast i mange år hadde ofret arbeide og interesse i dens tjeneste».

Kilder

- [Anne-Hilde Nagel: «Anna Steineger». I Anne- Hilde Nagel, Ingeborg Fløystad og Kari Hop Skiftesvik \(red.\): Driftige bergenskvinner. Bergen kvinnesaksforenings historie. Bergen: Bodoni forlag \(2024\), s. 149-157.](#)

PIONERKVINNER I BERGEN KVINNESAKSFORENING

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.